

УДК 314.15(477)

НЕОБХІДНІСТЬ ДЕМОГРАФІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ ТА ПРІОРІТЕТНІ НАПРЯМИ ЇЇ ПРОВЕДЕННЯ

Часник Г.В.

аспірантка Класичного приватного університету

I. Вступ

Сучасна демографічна ситуація в Україні й у світі є складною. З метою подолання негативних демографічних тенденцій необхідна активна демографічна політика.

Демографічна політика – це цілеспрямована діяльність державних органів та інших соціальних інститутів у сфері регулювання процесів відтворення населення. Вона покликана впливати на формування бажаного для суспільства режиму відтворення населення, збереження або зміни тенденцій у сфері динаміки чисельності й структури населення, темпів їх змін, динаміки народжуваності, смертності, сімейного складу, розселення, внутрішньої й зовнішньої міграції, якісних характеристик населення [1].

Цілі та завдання демографічної політики формулюються, як правило, у політичних програмах, у законодавчих та інших правових актах, у постановах, які визначають впровадження нових або розвиток чинних заходів політики.

Проведення демографічної політики вимагає дотримання ряду умов. По-перше, наявність власне концепції, що описує цілі, завдання та строки реалізації політики; по-друге, ресурсів, які можуть і повинні бути витрачені на фінансування всіх заходів у рамках прийнятої концепції й, нарешті, потребе, відповідна суспільна думка, яка підтримувала б основні стратегічні ідеї проведеної політики.

Складна ситуація зумовила активізацію досліджень у демографічній сфері. Серед учених, які працюють над цими проблемами, слід виділити Е.М. Лібанову, Ю.І. Муромцеву, І.М. Прибиткову та ін. Також треба відзначити, що протягом останніх десятиліть зроблені численні спроби спрогнозувати демографічний розвиток України. Так, у 2006 р. Інститутом демографії та соціальних досліджень НАН України розроблено багатоваріантний демографічний прогноз до 2050 р. [3]. Збереження демографічного потенціалу і трудових ресурсів потребує створення відповідних інституціональних механізмів і сприятливого середовища в суспільстві для забезпечення дії факторів, що впливають на подолання демографічної кризи [4]. З огляду на це демографічні про-

цеси потребують регулювання з боку органів державної влади, а демографічний розвиток має стати одним з основних пріоритетів державної політики.

II. Постановка завдання

Мета статті – дати оцінку сучасному стану демографічних процесів в Україні з метою визначення пріоритетних напрямів проведення політики в цій сфері.

III. Результати

В Україні радянських часів демографічна політика зводилася до заохочення багатодітності й здійснення комплексу заходів, що забезпечували матеріальне й моральне стимулювання родини.

Останні 15 років у демографічній історії України були роками боротьби населення за виживання. У цей період у демографічному розвитку країни можна було спостерігати більше деструктивних моментів, ніж конструктивних а самий його характер слід визначити швидше як дефіцитний і витратний, аніж відновлювальний. Здобувши державну незалежність у серпні 1991 р., Україна мала на той час одну з найбільших у Європі (майже 52 млн осіб) чисельність населення. Надто швидка трансформація політичної, економічної та соціальної сфер життя спричинила глибоку соціально-економічну кризу, яка вразила всі верстви населення [2].

Неготовність та непристосованість основної маси населення до нових умов, з одного боку, і різке падіння рівня життя, з другого, спричинили погіршення основних показників відтворення населення, стану його здоров'я і в результаті призвели до зниження рівня демографічного, трудового та соціального потенціалу країни.

Вихідні чинники, які зумовлюють проблемні аспекти формування сучасної соціально-демографічної ситуації в Україні, (що, у свою чергу, створює загрозу перспективам стабільності держави) такі:

- падіння рівня народжуваності, який сьогодні майже на 40% нижчий від зареєстрованого на початку 90-х рр. ХХ ст. (12,7‰), і в 2000 р. становив 7,8 осіб на 1000 населення;
- в Україні втрачені традиції багатодітності. Різке зниження життєвого рівня населення й невирішеність екологічних про-

- блем, загострених Чорнобильською катастрофою, без сумніву, змінили погляди на сімейні традиції та формування сім'ї. Динаміка показника сумарної плідності, або кількість дітей, яких народжує жінка за своє життя (сьогодні – 1,1 дитини на одну жінку) свідчить про те, що рівень народжуваності вже давно став недостатнім для заміни старших поколінь новими.
- інтенсифікація смертності населення – з 1990 по 2000 рр. рівень смертності зріс майже на 30% і становить на цей час 15,3‰ на 1000 населення (у 1990 р. – 12,1‰);
 - оскільки кількість померлих перевищує кількість народжених, з 1991 р. в Україні спостерігаємо депопуляцію. На сьогодні втрати чисельності населення країни становили близько 3 млн осіб. На 01.09.2001 р. населення країни становило 48,9 млн осіб;
 - різко зменшилася кількість шлюбів. Протягом 10 останніх років кількість шлюбів скоротилася з 9,3 до 5,5 на 1 тис населення (тобто на 41%), а кількість розлучень за той самий період зросла з 3,7 до 4,0 на 1 тис. осіб. Таким чином, у суспільстві зростає орієнтація на неформальні шлюбно-сімейні стосунки. Збільшується частка бездітних та одnodітних родин, зростає кількість дітей, народжених поза шлюбом, а також матерів, які виховують дітей без чоловіка, що ще більше погіршує демографічні перспективи держави;
 - відбувається старіння населення. Частка осіб похилого віку в 2000 р. перевищила в цілому по Україні 20%, а в селах навіть 1/3 від усього населення. Відповідно до вказаної ситуації демографічне навантаження на 1 тис. населення працездатного віку непрацездатними особами пенсійного віку становило у 2001 р. в середньому по Україні – 402 особи, у сільській місцевості – 561 особу, а в містах – 340 осіб. Подальше старіння населення неминуче призведе до виникнення додаткових економічних та соціальних проблем з утримання зазначеної групи населення;
 - наявна тенденція й реалізація намірів до трудової еміграції працездатного населення країни. Україна постійно втрачає кваліфіковану робочу силу, яка знаходить тимчасову роботу закордоном. За даними Держкомстату України, з 1997 по 2001 рр. за кордон офіційно емігрували майже 90 тис. громадян України з вищою освітою та майже 128 тис. – з незакінченою вищою та середньою освітою. Упродовж останніх десяти років за кордон емігрували 574 доктори наук та

907 кандидатів наук, третина з них – перспективні фахівці, молодші 40 років.

У Спеціальній доповіді уповноваженого з прав людини наводилася кричуща цифра експертної оцінки, яка свідчить, що у зв'язку з виїздом наукових та висококваліфікованих спеціалістів втрати України становлять понад 1 млрд дол. США на рік.

Серед проблем, пов'язаних з міграцією, – зростання чисельності транзитних, нелегальних мігрантів та біженців у складі населення України. Ще одним видом нелегальної міграції стала торгівля жінками, в основному молодого та середнього віку, – процес, який також призводить до демографічних втрат населення країни. Соціологічні дослідження свідчать, що в основі цього процесу, крім кримінальних причин, криються соціальні негаразди в суспільстві.

Негативні зміни позначаються не тільки на кількісних, а й на якісних показниках розвитку населення. Погіршення стану здоров'я населення українських громадян, що спостерігається з покоління в покоління, негативно впливає на формування людського потенціалу країни, зокрема, нових контингентів робочої сили, потенційних призовних контингентів, та загалом відображається на демографічних перспективах нації, оскільки хворе населення не може відтворювати здорових членів суспільства.

Погіршення здоров'я як результатуючий показник погіршення генофонду нації та негативного впливу соціального оточення в широкому контексті відображається в такому узагальнюючому демографічному показнику, як середня очікувана тривалість життя. За даними 2000 р., вона становила 68,1 років для всього населення та 63,2 і 73,8 років для чоловіків і жінок відповідно. У 1990 р. очікувана тривалість життя в Україні була більшою майже на 2,5 роки – 70,5 років.

Зростають захворюваність і смертність населення від інфекційних та паразитарних хвороб, реальною стала загроза епідемії туберкульозу – понад 600 тис. громадян України хворіють сьогодні на цю хворобу. В Україні спостерігаються найвищі в Європі темпи поширення ВІЛ/СНІДу. Особливу тривогу викликає те, що найбільшу частину інфікованих становить молодь, серед якої 15% – діти та підлітки. Тривожним є те, що ВІЛ уже поширюється за межі певних груп ризику населення країни. Національні та міжнародні експерти вважають, що понад 550 тис. жителів України на сьогодні є ВІЛ-інфікованими. Передбачається, якщо не вжити запобіжних заходів, то до 2015 р. ВІЛ буде інфіковано близько 1,5 млн українців, а його розповсюдження стане практично неконтрольованим.

Зростають масштаби значною мірою соціально зумовлених хвороб – в Україні на-

раховується 1,2 млн психічно хворих осіб, 720 тис. хворих на алкоголізм, 56 тис. наркоманів.

Ще більше погіршує демографічні перспективи нації незадовільний стан здоров'я материнського та дитячого населення країни, основні показники якого – материнська та дитяча смертність – залишаються вищими, ніж у інших розвинутих країнах. Особливе занепокоєння викликає високий рівень вроджених вад розвитку; сьогодні в кожній третій дитині можна спостерігати відхилення у фізичному або психічному розвитку. Основними причинами такого стану є загальне ослаблення організму як матерів, так і новонароджених, що зумовлено проблемами соціально-економічного розвитку, а також низьким рівнем життя населення. Іншою проблемою є стан здоров'я дівчат-підлітків – майже кожна десята з них у віці 15–17 років має хронічні захворювання сечостатевої системи, розлади менструального циклу або залізодефіцитну анемію. На додаток, серед підлітків значно поширилися хвороби, що передаються статевим шляхом.

Ці суто демографічні тенденції відображають не тільки негаразди, що стосуються сучасного стану та перспектив відтворення населення та його трудового потенціалу, а також є ознаками розбалансованості сьогоdnішнього суспільства, що загрожує його соціальній стабільності.

Зменшення чисельності молоді, яка вступає в працездатний вік, викликає небезпеку загострення проблеми комплектування збройних сил, правоохоронних органів та інших силових структур, що становить загрозу збереження оборонного потенціалу країни, охорони державних кордонів та проведення інших заходів, пов'язаних з національною безпекою.

Скорочення чисельності дітей і підлітків призведе до виникнення проблем формування трудових ресурсів, здатних відтворювати й розвивати матеріальний та інтелектуальний потенціал України, до зменшення обсягів підготовки кваліфікованих кадрів у загальноосвітніх, професійних і вищих навчальних закладах, руйнування системи підготовки кадрів, що може створити загрозу посилення зовнішньої технологічної залежності України.

Реальна економічна загроза пов'язана зі зменшенням чисельності населення працездатного віку і, відповідно, зі скороченням економічного потенціалу країни. В умовах очікуваного економічного зростання, скорочення чисельності економічно активного населення викликає дефіцит робочої сили, що може покриватися за рахунок нерегульованої імміграції з країн Середнього Сходу, Китаю, В'єтнаму.

У зв'язку зі старінням населення виникне небезпека дефіциту робочої сили, збільшення демографічного навантаження на працездатне населення, підвищиться навантаження на систему охорони здоров'я, загостряться проблеми з виплатами пенсій і соціальних допомог.

Наприклад, депопуляція, старіння населення та інші демографічні структурні диспропорції загрожують погіршенням перспектив забезпечення та солідарної підтримки працездатним населенням непрацездатного. Погіршення здоров'я населення призведе до перевантаження та збоїв у роботі фондів медичного страхування. Поширення соціально небезпечних хвороб – до переорієнтації обмежених фондів охорони здоров'я з профілактичної спрямованості на термінову, швидке подолання небезпечних хвороб.

В основі вказаних процесів лежать соціальні проблеми, наявні в сьогднішньому суспільстві. Неадаптованість значної частини населення до ринкових умов, неможливість забезпечення оплати праці, відповідно до її кількості та якості, а також її недостатній рівень для забезпечення потреб самого працівника та залежних від нього членів сім'ї, відсутність диференційованого підходу до оцінювання вкладеної сукупної праці при визначенні рівня пенсійного забезпечення, розваленість державних систем охорони здоров'я та освіти – все це проблеми останнього десятиріччя, сьогднення й найближчого майбутнього країни, оскільки на сьогдні держава не має достатніх ресурсів для їхнього вирішення.

Однак, якщо не розпочати роботу зі збереження людського потенціалу країни сьогдні, унаслідок інертності демографічних процесів та їхньої слабкої керованості з боку держави, ситуація погіршуватиметься, загрожуючи стабільному та незалежному існуванню самої держави.

Сучасний стан демографічних процесів зумовлює комплекс наслідків, які необхідно мати на увазі при розробці заходів демографічної політики.

Із 1994 р. в Україні розпочалось реформування соціальної сфери відповідно до вимог ринкової економіки. На основі визначеної Президентом України соціальної стратегії в 1999 р. уряд ухвалив Програму-2010, яка містить головні параметри соціально-демографічного розвитку країни. Для надання Програмі-2010 більшої конкретності в 2000 р. одним з головних її завдань було ухвалення й реалізація програми боротьби з бідністю. На сьогдні ця проблема є найактуальнішою.

У 1997 р. Фонд народонаселення ООН (далі – ФН ООН) розпочав свою діяльність в Україні з надання підтримки Національній програмі планування сім'ї. У спільних заходах з українського боку брали участь Мініс-

Держава та регіони

терство охорони здоров'я, Міністерство освіти і науки, Державний комітет у справах сім'ї та молоді, приватні та громадські організації, засоби масової інформації. За допомогою ФН ООН було створено національну мережу центрів репродуктивного здоров'я та планування сім'ї.

З початку своєї діяльності ФН ООН разом з національними партнерами провів дослідження стану репродуктивного здоров'я в Україні. Крім того, за фінансової підтримки ФН ООН та Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) були проведені наукові дослідження репродуктивного та статевого здоров'я підлітків, а також сексуального насильства стосовно дітей та підлітків.

Діяльність Фонду спрямовано на допомогу урядові України у створенні системи підвищення кваліфікації та якості послуг медичного й освітнього персоналу задля покращання здоров'я молоді (віком 15–28 років), а також усіх жінок репродуктивного віку; зниження кількості абортів та захворювань, що передаються статевим шляхом; підвищення рівня використання сучасних контрацептивів; зниження материнської смертності та смертності новонароджених. Для цього організують професійне навчання, проведення семінарів та конференцій, закупівлю та безкоштовне розповсюдження в регіонах України контрацептивів; придбання діагностичного обладнання та повсякденних матеріалів для регіональних центрів планування сім'ї, випуск інформаційних та навчальних матеріалів з питань репродуктивного здоров'я, у першу чергу розрахованих на молоду аудиторію. З метою підвищення ефективності управлінських рішень, розробляють та впроваджують менеджмент-інформаційну систему для закладів охорони репродуктивного здоров'я. Усі ці заходи реалізуються спільно з Міністерством охорони здоров'я та Державним Центром соціальних служб для молоді.

Як позитивний досвід діяльності ФН ООН в Україні, було створено діючу модель взаємодії міжнародних установ з урядовими та неурядовими організаціями, а також з іншими агенціями системи ООН, такими як Програма Розвитку ООН (UNDP), Дитячий Фонд ООН (UNICEF), Програма ООНСНІД (UNAIDS), з Агенцією з міжнародного розвитку США (USAID), Британською Радою, міжнародними неурядовими організаціями.

Метою демографічної політики в Україні є поступова стабілізація чисельності населення і формування передумов наступного демографічного зростання.

Завдання демографічної політики сучасної України є такими:

1) у сфері зміцнення здоров'я та збільшення очікуваної тривалості життя:

- збільшення очікуваної тривалості життя населення за рахунок поліпшення якості життя, зниження передчасної, смертності, зокрема такої, якої можна запобігти, у першу чергу, в дитячому віці, серед підлітків і осіб працездатного віку;
- поліпшення репродуктивного здоров'я населення;
- збільшення тривалості здорового (активного) життя, шляхом скорочення захворюваності, травматизму й інвалідності;
- поліпшення якості життя хронічно хворих та інвалідів, через надання їм умов для реалізації наявного потенціалу здоров'я;

2) у сфері стимулювання народжуваності та зміцнення родини:

- створення передумов для підвищення рівня народжуваності шляхом поступового переходу від переважно малодітного до середньодітного типу репродуктивної поведінки родин;
- усебічне зміцнення інституту родини як форми найбільш раціональної життєдіяльності особистості та її нормальної соціалізації;
- створення умов для самореалізації молоді;
- соціальний захист і матеріальне заохочення відповідального батьківства;

3) у сфері міграції і розселення:

- регулювання імміграційних потоків з метою створення діючого механізму міграційного заміщення природного збитку населення України;
- створення умов для скорочення еміграційного відтоку, який призводить до скорочення науково-технічного, інтелектуального та творчого потенціалу населення країни.

Стратегічне значення демографічного фактора має безпосереднє значення для майбутнього розвитку держави, наголошувалося в посланні Президента України до Верховної Ради України. Тому у практику державного управління необхідно запровадити принципи орієнтації розвитку країни, передусім на інтереси населення та сім'ї, на забезпечення умов їх усебічного розвитку й реалізації. Центральну роль у цьому мають відігравати:

- подолання бідності, запобігання розвиткові хронічної та успадкованої бідності на основі зростання доходів та рівня життя всього населення;
- глибоке реформування сфери праці, оскільки саме тут формуються провідні важелі репродуктивних і міграційних настанов, віталістичної поведінки, здорового способу життя;
- забезпечення ефективної зайнятості, яка має стати надійною гарантією нале-

жного рівня життя не тільки для самого працюючого, а й для його утриманців.

Завдання Кабінету Міністрів України та місцевих органів влади:

- гарантувати належне фінансування та виконання існуючих програм реформування системи охорони здоров'я населення;
- забезпечити повну й ефективну імунізацію дітей та підлітків; відновити практику профілактичних оглядів населення;
- вжити результативних заходів щодо запобігання поширенню таких соціальних захворювань, як туберкульоз і ВІЛ/СНІД;
- розробити та запровадити комплекс заходів щодо поліпшення умов праці з додержанням вимог її охорони;
- сприяти створенню професійних пенсійних фондів і перенесенню на них обов'язків фінансування дострокових пенсій, підставою для яких є праця у шкідливих та тяжких умовах;
- забезпечити зменшення кількості ДТП і зниження смертності від них;
- задовольнити якісною питною водою все населення країни (незалежно від місця проживання);
- утворити дієві механізми, які б істотно обмежили можливості надходження до торговельної мережі та підприємств громадського харчування неякісних продуктів, виготовлених з порушенням технологічних вимог, та їх реалізації з порушенням терміну їх використання тощо;
- з метою скорочення масштабів паління та надмірного вживання алкоголю заборонити рекламу паління та алкоголю, установити дієвий контроль за продажем алкогольних та тютюнових виробів неповнолітнім, розвивати пропаганду та економічне стимулювання здорового способу життя.

Поліпшення умов розвитку сім'ї та дитородної функції населення

Заходи, спрямовані на підвищення народжуваності, диференціюються залежно від характеру та терміну їх реалізації. В економічній сфері необхідно:

Кабінету Міністрів України:

- поступово підвищити розміри допомоги сім'ям на дітей до рівня мінімальної заробітної плати;
- під час реформування системи оплати праці в бюджетній сфері передбачити в її складі витрати на виховання здорових дітей та їхню освіту.

Місцевим органам влади:

- забезпечити подальший розвиток системи надання житлових і споживчих кредитів молодим сім'ям із частковим їх погашенням при народженні дитини;

- сприяти модернізації та розвитку на якісно новому рівні системи дитячого дошкільного виховання та ранньої освіти дітей, підвищенню якості обслуговування, використанню нових форм організації роботи на засадах різних форм власності.

Пом'якшення негативних наслідків процесу старіння

Основним завданням у цій сфері має бути максимально повне використання життєвого досвіду літніх людей, створення для них умов гідного життя. Проведення такого важливого заходу, як реформування пенсійної системи, є недостатнім для вирішення проблеми. У зв'язку із цим доцільно:

Верховній Раді України:

- прийняти весь комплекс законодавчих актів щодо запровадження в повному обсязі реформи системи пенсійного забезпечення;
- передбачити можливості захисту права на працю впродовж перших п'яти років пенсійного віку за умови відкладення права отримання пенсії.

Кабінету Міністрів України та місцевим органам влади:

- створити належну систему соціального обслуговування осіб похилого віку та забезпечити його доступність незалежно від місця проживання;
- сприяти підтримці здоров'я в старості; забезпечити доступність якісної діагностики та лікування;
- передбачити підготовку фахівців з геронтології й запровадження відповідних посад у лікувальних закладах;
- залучити засоби масової інформації до подолання стереотипу літньої людини як безпорадного, нездібного до творчого процесу споживача суспільних ресурсів, створювати й підтримувати в суспільстві імідж літньої людини як творчого носія потужного інтелектуального та духовного потенціалу.

Міграційна політика

За умов практичного вичерпання потенціалу демографічного зростання чи не єдиною можливістю збільшення загальної кількості населення України залишається активна міграційна політика. Саме міграційний приплив може компенсувати природне зменшення населення і забезпечити збалансування статевовікової структури населення. Однак демографічний дефіцит в Україні настільки значний, що за масштабів міграції, необхідних для його покриття, може виникнути небезпека порушення єдності та внутрішньої рівноваги суспільства, труднощі взаємоадаптації корінного й прибулого населення. Одним зі шляхів вирішення цієї проблеми є імміграція етнічних українців, вихідців з України інших національностей.

Держава та регіони

Крім того, досягненню цієї мети сприятиме створення умов для повернення працівників-мігрантів на батьківщину шляхом захисту їхніх прав на роботу за кордоном, працевлаштування та започаткування малого бізнесу на батьківщині. Необхідно вирішувати проблему скорочення міграційного впливу населення України за кордон. Це сприятиме не тільки і навіть не стільки зменшенню депопуляції, скільки забезпечить поліпшення якісних характеристик населення.

На часі також запровадження інтеграційних програм для різних категорій іммігрантів, розробка механізмів легалізації частини іммігрантів на гуманітарних підставах, формування в суспільстві толерантного ставлення до мігрантів, постійний моніторинг, глибокі наукові дослідження міграцій. У зв'язку із цим необхідно:

Верховній Раді України: вивчити питання щодо участі України в міжнародних механізмах захисту прав працівників-мігрантів, приєднатися до відповідних конвенцій МОП, статей Європейської Соціальної Хартії (оновленої) та ратифікувати цей документ;

Верховній Раді України та Кабінету Міністрів України: забезпечити розробку та прийняття Державної міграційної програми, де передбачити, зокрема, заходи щодо сприяння репатріації етнічних українців і депортованих народів, розробити програму інтеграції біженців в українське суспільство, удосконалити відповідні статті законодавства;

Кабінету Міністрів України:

- інтенсифікувати зусилля щодо підписання угод про працевлаштування з країнами – споживачами української робочої сили, у т. ч. про сезонне працевлаштування, стажування тощо;
- активізувати захист інтересів громадян України за кордоном шляхом упровадження спеціальних посад у дипломатичних та консульських представництвах за кордоном у країнах призначення мігрантів, створення спеціальних приймалень, забезпечення юридичних консультацій.

Інформаційне та наукове забезпечення демографічної політики

Формування національної демографічної політики потребує надійної інформаційної бази. Вона необхідна для дослідження демографічних процесів і чинників, що зумовлюють їхню динаміку. Без її результатів неможливо створити надійні наукові підвалини демографічної політики. Це потребує здійснення таких кроків:

Кабінету Міністрів України: розширити програму записів актів громадянського стану і програму їхньої розробки для того, щоб поточна демографічна статистика в поєд-

нанні з даними Всеукраїнського перепису населення стала надійною інформаційною базою дослідження проблем демографічної кризи та розробки заходів демографічної політики;

Кабінету Міністрів України, Національній академії наук та Держкомстату:

- налагодити постійний моніторинг демографічних процесів;
- розгорнути діяльність новоутвореного Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, надавши необхідне приміщення, та розширити масштаби демографічних досліджень, забезпечити необхідний науковий супровід демографічної політики, здійснювати розробку пропозицій щодо вдосконалення заходів активізації національної демографічної політики, проводити демографічну експертизу законодавчих і нормативних змін, систематично розробляти демографічні прогнози;
- провести узагальнення матеріалів Всеукраїнського перепису населення 2001 р.;
- забезпечити систематичне висвітлення в засобах масової інформації розвитку демографічних, зокрема міграційних процесів, становища біженців та мігрантів тощо.

IV. Висновки

Незважаючи на певні позитивні зрушення, демографічна ситуація в Україні залишається складною. Відсутні об'єктивні підстави припинення існуючої тенденції скорочення загальної чисельності населення. У цій ситуації напрями демографічної політики держави мають спрямовуватися передусім на підвищення рівня та поліпшення якості життя населення. Акценти варто робити не на кількісних, а на якісних параметрах демографічного відтворення. Необхідно сконцентрувати зусилля на вирішенні поточних і стратегічних завдань – економічному забезпеченні відтворення населення, належному соціальному захисту сімей з дітьми та осіб похилого віку, поліпшенні екологічної ситуації, зниженні виробничого та побутового (передусім, пов'язаного з транспортом) травматизму, популяризації здорового способу життя (зниженні масштабів тютюнопаління, особливо серед молоді, формуванні культури вживання алкогольних напоїв), забезпеченні доступності якісної медичної допомоги та освіти, що, зрештою, стане вагомим підґрунтям для переходу до сучасного режиму відтворення населення й підвищення тривалості повноцінного активного його життя. У результаті проведення в Україні роботи, спрямованої на поліпшення демографічної ситуації, повинна стабілізуватися чисельність населення за рахунок збільшення середньої тривалості життя, підвищення в перспективі показників народжуваності, зниження показників смертності населення. Покращиться структура ро-

зміщення продуктивних сил, що, безсумнівно, вплине на показники соціально-економічного розвитку України.

Література

1. Демографія : учебник / [под общ. ред. Н.А. Волгина]. – 2-е изд., доп. и перераб. – М. : РАГС, 2007. – 440 с.
2. Муромцева Ю.І. Демографія : навч. посіб. / Ю.І. Муромцева. – К. : Кондор, 2009. – 300 с.
3. Комплексний демографічний прогноз України на період до 2050 р. / [за ред. Е.М. Лібанової]. – К. : УЦРС, 2006. – 138 с.
4. Стратегія демографічного розвитку в період до 2015 року. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 24.06.2006 р. № 879 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=879-2006-%EF>.
5. Гріненко А.Ю. Пріоритетні напрями регіональної демографічної політики / А.Ю. Гріненко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnau/2010_154_2/10gai.Pdf.

Часник Г.В. Необхідність демографічної політики в Україні та пріоритетні напрями її проведення

Анотація. У статті автором висвітлено сучасний стан демографічних процесів в Україні. Виявлені чинники, які зумовлюють проблемні аспекти формування сучасної соціально-демографічної ситуації в країні. Обґрунтовано необхідність запровадження у практику державного управління принципів орієнтації розвитку країни на інтереси населення та сім'ї, на забезпечення умов їх усебічного розвитку та реалізації. Запропоновані пріоритетні напрями державної політики в демографічній сфері.

Ключові слова: демографічна політика, демографічні процеси, міграційна політика, народжуваність, смертність, соціально-економічний розвиток, тривалість життя.

Часник А.В. Необходимость демографической политики в Украине и приоритетные направления ее проведения

Аннотация. В статье автором раскрыто современное состояние демографических процессов в Украине. Выявлены факторы, обуславливающие проблемные аспекты формирования современной социально-демографической ситуации в стране. Обоснована необходимость внедрения в практику государственного управления принципов ориентации развития страны на интересы населения и семьи, обеспечение условий для их всестороннего развития и реализации. Предложены приоритетные направления государственной политики в демографической сфере.

Ключевые слова: демографическая политика, демографические процессы, миграционная политика, рождаемость, смертность, социально-экономическое развитие, продолжительность жизни.

Chasnyk G. Necessity of the demographic policy in Ukraine and priority directions of its realization

Annotation. The current state of demographic processes in Ukraine is investigated in the article. The factors causing problem aspects of formation of a modern socially-demographic situation in the country are revealed. The necessity of introducing principles of orientation of country development on the population and family interests, on maintenance of conditions of their all-around development and realization is proved. Priority directions of a state policy in demographic sphere are offered.

Key words: the demographic policy, demographic processes, the migratory policy, birth-rate, death-rate, socially-economic development, life expectancy.